

PLAN

Handlingsplan för giftfri grundskola, fritidshem och särskola

Fastställd av barn- och utbildningsnämnden
Framtagen av utbildnings- och arbetslivsförvaltningen
Datum 2019-09-17
Gäller 2019-2020
Ärendenr BUN 2017/433
Version [1.0]

Handlingsplan för giftfri grundskola, fritidshem och särskola

Innehåll

1. Inledning	4
2. Skydda barnen	4
3. Att tänka på vid inköp	4
3.1. Upphandlingskrav och beställarens ansvar	4
3.2. Välj produkter som är tillverkade inom EU, Norden eller Sverige	4
3.3. Titta efter märkningar.....	5
3.4. Våga fråga!.....	5
3.5. Minska mängden plastprodukter	5
4. Råd för inköp	5
4.1. Färg och lim.....	5
4.2. Kriterier.....	5
4.3. Färgpennor och tuschpennor.....	5
4.4. Pärlplattor.....	5
4.5. Leksaker av plast	5
4.6. Leksaker av trä	6
4.7. Engångshandskar	6
4.8. Tvål och tvättmedel.....	6
4.9. Plastmärkningar	6
5 Följande ämnen kan vara skadliga för barns hälsa.	6
5.2 Ftalater	7
5.3 Bromerade flamskyddsmedel.....	7
5.4 Perfluorerade ämnen	7
5.5 Bisfenol A	7
5.6 Organofosfater.....	7
5.7 Bly	8
5.8 Kadmium	8
5.9 Kemikalier i textilier	8
6 Är miljömärkta produkter alltid det bästa?	8
6.2 CE-märkning	8
6.3 Miljömärkta leksaker	8
6.4 Plastleksaker	9
6.5 Leksaker som doftar eller luktar	9
6.6 Väskor av konstskinn	9
6.7 Smycken och knappor.....	9
7 Miljömärkningar	9
8 Rensa bort och fasa ut.....	11
8.2 Rensa bort gammal elektronik	11
8.3 Rensa bland plastleksaker	11
8.3.1 Rensa bort gamla mjuka plastleksaker	11

8.3.2	Rensa bort plastleksaker som är tillverkade utanför Europa	11
8.3.3	Rensa bort plastleksaker som känns klibbiga eller hala	11
8.3.4	Rensa bort plastleksaker som luktar.....	12
9	Rensa bland icke-leksaker.....	12
9.2	Se över skapande- och pysselmaterial.....	12
10	Fasa ut möbler	12
10.1	Rensa bort gamla lekkuddar av skumgummi.....	13
10.2	Byt ut gamla madrasser	13
10.3	Se över förvaringen	13
10.4	Välj rätt bord.....	13
11	Uppföljning av handlingsplan.....	14
12	För mer information, bilagor:	14

1. Inledning

Idag omges vi av fler kemikalier och kemiska ämnen än någonsin. Kemikalierna finns i vardagssaker runt omkring oss i hemmet, på arbetsplatsen och i förskolan/skolan.

För att skapa en verksamhet fri från gifter är det viktigt att aktivt arbeta för att minska mängden produkter som innehåller farliga ämnen genom att köpa in bra produkter och fasa ut det som är mindre bra. En del ämnen är inte skadliga var för sig men när de samverkar med andra ämnen kan de ge större effekter. Denna samverkan kallas för ”cocktaileffekten” och är en anledning till att mängden kemikalier i vardagen bör minskas. En del i detta arbete handlar om att tänka efter och aktivt välja vilka produkter vi köper in till verksamheterna.

2. Skydda barnen

Barn äter och andas mer än en vuxen i förhållande till sin kroppsvikt. Barn utsätts därför för skadliga ämnen i högre koncentrationer än vuxna och är mer känsliga eftersom de inte är färdigutvecklade. De upptäcker dessutom världen genom att smaka på saker vilket gör att de lättare får i sig kemikalier från leksaker och damm när de biter, suger eller slickar på dem och sina händer.

Den här vägledningen har ett särskilt fokus på att minska ämnen som kan orsaka cancer, som kan förändra arvsmassan och som kan påverka förmågan att senare i livet få egna barn. Ämnen som är långlivade, det vill säga att de inte bryts ner i miljön, är också viktiga att minska eftersom de kan göra skada länge. Tungmetaller är också ämnen som måste begränsas i barns/elevs vardag.

3. Att tänka på vid inköp

När vi köper nytt är det viktigt att vi köper rätt. Nedan hittar du tips på vad du ska tänka på när du köper in saker till verksamheten. Som beställare får vi lita på att leverantörerna är seriösa och säljer produkter som är säkra att använda och att de inte innehåller ämnen som idag är förbjudna inom EU. Därför är det viktigt att inköp av leksaker och sysselsättningsmaterial sker inom de ramavtal som finns. Detta gäller även för övriga produktgrupper och det är viktigt att rätt vara beställs från rätt leverantör.

3.1. Upphandlingskrav och beställarens ansvar

Även om krav på produkter som köps in har ställts, har den enskilda beställaren ett stort ansvar att välja varor som är bra ur miljö- och hälsosynpunkt. Detta gäller särskilt för produkter inom ramavtal som rör många olika varukategorier. Ett exempel är för leksaker och sysselsättningsmaterial, där inga särskilda miljökrav kan ställas eftersom utbudet är alltför omfattande. Det är upp till dig som gör inköp till förskolan/skolan att välja de bästa produkterna ur miljö- och hälsosynpunkt.

3.2. Välj produkter som är tillverkade inom EU, Norden eller Sverige

EU:s kemikalielagstiftning reglerar vilka ämnen som får finnas inom unionen. Det medför att produkter tillverkade inom EU inte får innehålla förbjudna ämnen. Kemikalielagstiftningen reglerar bara vilken kemikalieråvara som används vid produktionen av en vara och tar därför ingen hänsyn till vilka ämnen en importerad vara innehåller. För importerade varor ska producenten eller återförsäljaren kontrollera att det den säljer uppfyller lagstiftningen. Tyvärr tar de inte alltid sitt ansvar, och osäkra produkter släpps ut på marknaden. För att undvika förbjudna kemikalier är det bra att välja produkter som är tillverkade inom EU.

3.3. Titta efter märkningar

En enkel metod för att köpa in bra varor är att titta efter miljömärkningar. En generell tumregel vid inköp av leksaker är att utgå från kemikalieinspektionens rekommendationer och köpa produkter från välkända tillverkare och märken. På så sätt minskar risken att vi köper in leksaker som inte är säkra eller innehåller förbjudna ämnen.

3.4. Våga fråga!

Som beställare och konsumenter har vi makt att påverka. En större efterfrågan av miljöanpassade produkter leder till ett större utbud. Producenter och leverantörer har en skyldighet att ha kunskap om vad deras produkter innehåller och ska upplysa konsumenten ifall deras produkter innehåller några ämnen som finns på EU:s kandidatlista.

3.5. Minska mängden plastprodukter

Generellt kan det vara bra att minska mängden plastleksaker och plastföremål för då minskar också risken för farliga ämnen i produkten. En fråga som kan vara bra att ställa sig är om leksaken eller produkten verkligen behöver vara av plast?

4. Råd för inköp

4.1. Färg och lim

Täck— eller plakatfärg och lim ska vara utan lösningsmedel. Vattenbaserade färger är bättre men kan innehålla konserveringsmedel som kan vara allergiframkallande i kontakt med huden. Därför är det klokt att tvätta av färg och lim direkt när barnen är klara. Finns det vattenbaserad färg utan konserveringsmedel är den det bästa valet.

4.2 Kriter

Kriter avsedda för barn är vid normalt bruk ofarliga att använda. Kriter kan dock innehålla färgämnen som vid större mängder klassas som hälsofarliga. Barnen bör inte äta på kriterorna.

4.3 Färgpennor och tuschpennor

Vattenfärg, färgpennor och tuschpennor kan innehålla färgämnen som klassas som hälsofarliga i större mängder. Undvik tuschpennor som är lösningsmedelsbaserade och så kallade luktpennor som innehåller doftämnen. Lösningsmedel kan påverka nervsystemet och doftämnen kan vara allergiframkallande. Fråga leverantören om du är osäker.

4.4 Pärlplattor

Pärlor av polyetylenplast (PE) frigör kemiska föreningar vid upphettning som inte är bra att andas in. Se till att ha bra ventilation eller vädra medan du stryker pärlplattor och låt inte barnen vara alldeles i närheten. Modellera

Undvik modellera som baseras på polymerer (plast) till exempel Cernitlera eller Fimolera. De kan innehålla mjukgörande ftalater eftersom plasten de baseras på kan vara PVC Välj hellre en modellera som är baserad på vax eller gör egen trolldeg.

4.5 Leksaker av plast

Generellt är leksaker av hård plast bättre än de av mjuk plast eftersom de innehåller mindre mjukgörande ämnen.

4.6 Leksaker av trä

Träleksaker kan vara lackade eller målade med färger som innehåller skadliga ämnen, eller vara behandlade med konserveringsmedel som är allergiframkallande. Obehandlade och omålade leksaker i trä är det säkraste valet för att undvika farliga kemikalier. Köp därför träleksaker som är tillverkade inom EU eller av välkända producenter för att minimera risken att de innehåller farliga ämnen.

4.7 Engångshandskar

Vinylhandskar är gjorda av PVC och kan innehålla stora mängder mjukgörande ftalater som frigörs från materialet vid användning. Alternativa material är nitril, latex, neopren och polyuretan. Latex kan orsaka allergiska besvär som ofta förvärras av pudret i handskarna. Engångshandskar av nitril rekommenderas ur miljö och hälsosynpunkt. Det är viktigt att komma ihåg att minska mängden produkter av PVC som används i verksamheten.

4.8 Tvål och tvättmedel

Köp produkter som är märkta med miljömärkning och med astma och allergiförbundets märkning. Finns det ingen allergimärkning rekommenderas att köpa produkter som är parfymfria. Det kan minska risken att utveckla allergier. Observera att produkter med endast miljömärkning inte garanterar att produkten är fri från allergiframkallande eller irriterande ämnen.

Plast är vid en första anblick ett fantastiskt material som är billigt att tillverka, hållbart och lätt att hålla rent. Tyvärr innehåller plast ofta kemikalier som kan vara skadliga för vår hälsa.

Listan på plastens egenskaper som underlättar vår vardag kan göras lång. Från 2000 till 2015 har den globala tillverkningen av plast fördubblats till cirka 245 miljoner ton per år. Generellt sett är det inte plastens grundmolekyler, polymererna, som gör plasten till ett problematiskt material. Det är restkemikalier från tillverkningen, nedbrytningsprodukter och tillsatser av olika ämnen, till exempel färg och mjukgörare, som är problemet. Äldre plastföremål och leksaker kan innehålla farliga ämnen som är förbjudna idag. Därför kan nya vara bättre för att de inte innehåller de förbjudna ämnena. Istället kan de innehålla andra kemikalier och ämnen som vi ännu inte känner till om de är skadliga. När det gäller plast är det därför bra att vara försiktig med vilka och hur många föremål som förs in i verksamheten.

4.9 Plastmärkningar

Produkter som är tillverkade av samma sorts plast kan skilja sig åt eftersom plastens innehåll av tillsatta ämnen kan variera. Trots att det är "samma" plast kan variationen av ämnen som frigörs från plasten vara stor. Hur mycket som frigörs kan också variera mellan olika produkter beroende på vad de används till. Vid nya inköp är det nödvändigt att tänka efter om varan måste vara av plast. Kanske den finns i något annat material? Märkningen anger vilken typ av plast produkten till störst del består av. Produkten kan alltså även innehålla andra plastsorter. Märkningen är framtagen för återvinningsbranschen. För konsumenter ger de en fingervisning om vilken typ av plast det är och vad den innebär.

5 Följande ämnen kan vara skadliga för barns hälsa.

De är vanligast förekommande i produkter som finns i barns närhet och kan avges till inomhusmiljön.

Vi ska därför försöka att undvika att dessa ämnen finns i produkter som köps in till

verksamheten. Ämnena pekats ut som en riskfaktor av kemikalieinspektionen. Särskilt försiktiga bör vi vara med produkter som kan innehålla hormonstörande ämnen, eftersom det idag (2015) inte finns några standardiserade sätt att bedöma om de är farliga eller inte.

5.2 Ftalater

Ftalater används främst som mjukgörare i olika plaster, bland annat i PVC-plast. Ftalater är inte bundet i materialet, och kan läcka ur plasten och spridas till omgivningen under lång tid. Det är bevisat att en del ftalater verkar hormon- och reproduktionsstörande, eftersom de liknar vissa av kroppens egna hormoner. Forskning har visat att det också finns en risk att barn utvecklar astma, luftvägsproblem och eksem vid exponering för vissa ftalater.

5.3 Bromerade flamskyddsmedel

Elektronik, textilier och stoppade möbler är några exempel på produkter som behandlas med flamskyddsmedel. Det finns ett stort antal olika flamskyddsmedel och många innehåller brom. De bromerade flamskyddsmedlen bryts ner mycket långsamt i naturen och finns därför kvar länge. De är fettlösliga och kan därför ansamlas i våra kroppar. Studier har visat att vissa flamskyddsmedel kan vara hormonstörande, reproduktionsstörande, cancerframkallande och möjligen ge inlärningssvårigheter.

5.4 Perfluorerade ämnen

Perfluorerade ämnen används för att ge produkter, som till exempel stoppade möbler, vatten, smuts och fettavvisande egenskaper. De förekommer också ofta i rengöringsmedel, som fönsterputs och golvpolsk för att göra det mer lättstädad. Perfluorerade ämnen bryts ner mycket långsamt i naturen och har även förmågan att ansamlas i kroppen. Det är främst två ämnen som använts, PFOS och PFOA, som i studier konstaterats vara cancerframkallande och ha reproduktionsstörande effekt. Med anledning av risken för deras långsiktiga hälsoeffekter, är det viktigt att minska användningen av produkter som innehåller dem.

5.5 Bisfenol A

Bisfenol A (BPA) används i tillverkningen av Polykarbonatplast som är vanlig i plastleksaker. BPA används även i andra plaster som polyuretanplast och PVC för att skydda materialen från att brytas ner. Den största källan till BPA exponering är via maten då livsmedel ofta förpackas och förvaras i plastförpackningar som innehåller ämnet. BPA lagras inte i kroppen men vi exponeras ständigt för ämnet. Ämnet har hormonstörande och reproduktionsstörande effekter. Studier har även indikerat effekter på hjärnans utveckling, beteendeförändringar, ökad risk för fetma och cancer. Ämnet tros även kunna påverka de hormoner som styr hjärnans utveckling under den senare delen av fosterutvecklingen och under de första levnadsåren.

5.6 Organofosfater

Organofosfater är en stor grupp ämnen som används som flamskyddsmedel, som mjukgörare i plaster och i växtskyddsmedel. De förekommer också i golvpolsk. På förskolor är äldre madrasser av skumgummi med plastöverdrag en sannolik exponeringskälla för organofosfater. Det finns flera olika varianter av organofosfater och kunskapen om deras effekter på människor och miljö varierar. En typ av organofosfat är inom EU klassad som cancerframkallande. Andra misstänks kunna ge skador på hjärnan och nervsystemet.

5.7 Bly

Bly är ett grundämne med många olika användningsområden, till exempel som tillsats i PVC-plast, i elektronik och i vattenkranar. Det är viktigt att barn skyddas från att få i sig bly eftersom det är reproduktionsstörande och cancerframkallande.

Det påverkar även nervsystemet, hjärnans utveckling och intellektet negativt. Bly kan även orsaka koncentrationsstörningar och inlärningssvårigheter. Barn exponeras för bly genom livsmedel, vatten och olika konsumentprodukter. Bly lagras i kroppen och studier har visat att bly är farligt redan i doser som ligger under de gränsvärden som idag finns satta för ämnet.

5.8 Kadmium

Kadmium är ett grundämne och en metall som bland annat kan finnas i äldre plastföremål och elektronik. Den största exponeringen av kadmium sker genom maten vi äter. Liksom bly lagras kadmium i skelettet men även i njurarna och kan på lång sikt ge benskörhet, njurskador och orsaka cancer.

5.9 Kemikalier i textilier

Under framställningsprocessen av textilier används många olikakemikalier, färgämnen och tillsatsämnen för att ge tyg och andra textila material önskade egenskaper. Några kemikalier är mer skadliga än andra. Nonylfenol misstänks till exempel vara hormonstörande och azomrgämnen är cancerframkallande och kan påverka arvsmassan. Formaldehyd, färgämnen antimogelmedel och konserveringsmedel är kemikalier som kan ge upphov till allergiska reaktioner. Kemikalierna försvinner ur materialet vid tvätt, därför är det bra att tvätta nya textilier en eller ett par gånger innan de används.

6 Är miljömärkta produkter alltid det bästa?

Det är lätt att tänka att en miljömärkt produkt automatiskt är det bästa alternativet för både miljö och hälsa, men så är inte alltid fallet. Det gäller speciellt för hygien produkter och tvättmedel. Även om de är miljömärkta kan de innehålla parfym och irriterande ämnen som kan vara allergiframkallande. Observera därför att det är bäst att välja produkter som både är miljömärkta och parfymfria.

6.2 CE-märkning

CE-märket innebär att varan uppfyller de regler om säkerhetskrav som ställts inom EU. Leksaker utan CE-märkning får inte säljas till konsumenterna. Ett problem med märkningen är att det är producenten av en vara som sätter märket på sin produkt. Det finns ingen extern kontroll av att varan uppfyller de krav som ställs och därför händer det att produkter säljs trots att de inte uppfyller alla regler. För att undvika att osäkra produkter köps in, är rekommendationen att köpa produkter från välkända tillverkare och märken.

6.3 Miljömärkta leksaker

Svanenmärkta leksaker garanterar att kraven för CE-märket uppfylls. Därtill ska produkten uppfylla en rad olika miljö- och hälsokrav som ställs utifrån gällande lagstiftning och Svanens egna krav. Till exempel får en Svanenmärkt plastleksak inte innehålla bly eller någon annan tungmetall, eller förbjudna ftalater. (se bilaga). På en del förskolor/skolor kan det finnas saker som barnen inte bör leka med. Gör därför en rensning då och då för att skapa en bättre inomhusmiljö. Nedan finns några tips på vad som ska rensas bort.

6.4 Plastleksaker

Mjuka plastleksaker av PVC eller annan plastsort, som är äldre än 2007 innehåller sannolikt ftalater som är förbjudna inom EU idag. Gamla plasticsaker av PVC kan även innehålla bly. Tänk på att även andra äldre plastleksaker än de som är mjuka kan innehålla ämnen som är förbjudna idag. Därför ska förskolan inte ta emot gamla plastleksaker.

6.5 Leksaker som doftar eller luktar

Leksaker som luktar starkt, kemiskt eller parfymerat bör undvikas eftersom de kan innehålla ämnen som är allergiframkallande.

6.6 Väskor av konstskinn

Väskor av konstläder eller konstskinn är tillverkade av material som kan innehålla bly. Beroende på typ av material kan de också innehålla ftalater. Då varan från början inte var tänkt att användas som leksak är halterna av farliga ämnen inte reglerade utifrån ett barnperspektiv. Barnen bör inte leka med väskor eller andra produkter i konstskinn.

6.7 Smycken och knappar

Billiga smycken eller bijouterier som känns tunga kan innehålla stora mängder hälsofarligt bly eller kadmium. De kan även innehålla allergiframkallande nickel. Kläder som har knappar eller andra detaljer i metall kan också innehålla bly, kadmium och nickel.

7 Miljömärkningar

Svanen är Nordens officiella miljömarke för varor och tjänster. Märkningen ställer hårda krav på produkter ur ett livscykelperspektiv, från råvara till avfall. Kraven på produkterna skärps kontinuerligt för att utveckla en hållbar produktion. Idag finns Svanen inom 63 produktgrupper, bland annat leksaker.

Bra Miljöval Bra Miljöval är Naturskyddsföreningens egen miljömärkning för varor och tjänster. Liksom för Svanen skärps kraven med tiden för att främja en hållbar produktion. Märkningen finns inom olika produktgrupper, allt från färdmedel till diskmedel.

EU Ecolabel är en gemensam miljömärkning inom EU. För att få märkas måste en produkt uppfylla kriterier för kvalitet, miljö och funktion under varans hela livscykel. Kraven ökar succesivt och måste följas för att märkningen ska få behållas. Märkningen finns inom 26 olika produktgrupper, främst färg och textilier men även hygienprodukter.

Produkter med Astma och allergiförbundets märkning är fria från parfym, allergiframkallande och irriterande ämnen. Märkningen finns på hygienprodukter, men även för bäddprodukter, dammsugare med mera finns kriterier framtagna.

Ökotex-standard 100 är ett certifieringssystem för textilier. Märkningens kriterier gäller för textilier från råmaterial till färdig produkt. Certifieringen

garanterar att inga farliga eller otillåtna kemikalierester finns i den färdiga produkten, Märkningen finns bland annat på hemtextilier, bäddprodukter, tygleksaker med mera.

FSC

Organisationen Forest Stewardship Council (FSC) främjar hållbart skogsbruk ur miljöperspektiv och socialt ansvar. Råvarans ursprung till FSC-märkta produkter att spåra, detta underlättar mr konsumenten att göra medvetna val.

Märkningen finns på produkter tillverkade av skogsråvara, till exempel träprodukter och papper,

*EFC-

PEFC, är en global organisation som främjar ett hållbart skogsbruk, Kriteriet för att en pappersvara eller träprodukt ska få bära märkningen är att minst 70% av den ska innehålla PEFC-godkänd skogsråvara. Kontroll av en vara sker under hela produktionskedjan.

Märkningen finns på produkter tillverkade av skogsråvara, till exempel trävaror och papper.

Blå ängeln är en tysk märkning, främst för pappersvaror. Kriterier för märkningen omfattar utsläpp, energiförbrukning, livslängd och säkerhet. Märkning får den vara som är ett bättre miljömässigt alternativ än andra varor i samma produktgrupp.

01 PET	02 PE-HD	04 PE-LD	03 PVC	05 PP	06 PS	07 O*
POLYETYLENTALAT	POLYETEN	PE-LD	POLYVINYLKLORID	POLYPROPEN	POLYSTYREN	
Hör också till gruppen polyester. Är vanlig i plastflaskor och textiler, t.ex. fleece. Nivåerna av ämnen som kan läcka från materialet i en PET-flaska är mycket låga och anses därför vara ofarlig.	Kallas också polyetylen PE-HD är en hård plast som är vanlig i plastflaskor. Plasten har inga kända miljörisker men bör inte hettas upp.	Samma som PE-HD 02 men i en mjuk variant. PE-LD används ofta till plastpåsar. Har inga kända miljörisker men undvik upphettning.	Av alla plastsorter kräver PVC den största mängden farliga kemikalier vid tillverkningen. Innehåller stora mängder mjukgörande ämnen t.ex. ftalater. Kan innehålla bly, men PVC som tillverkas inom Sverige innehåller inte bly eller kadmium längre. Undvik produkter i PVC-plast.	Används ofta till hårda livsmedelsförpackningar men också till leksaker. I ren form anses plasten ofarlig men den kan innehålla farliga ämnen som läcker från materialet. Det bra att välja bort produkter av Polypropen.	Vanlig i leksaker. I expanderad form kallas den cellplast. Plasten innehåller styren som misstänks vara hormonstörande. Den kan också innehålla hormonstörande ftalater. Undvik produkter i polystyren.	En samlingsgrupp för diverse övriga plaster. I gruppen ingår ofarlig bioplast tillsammans med plast som innehåller farliga ämnen. Under 07 finns: • Polykarbonatplast (PC). Vanlig i tillbringare. Innehåller Bisfenol A. Undvik produkter av PC. • ABS-plast. Vanlig i leksaker, elektronikhöljen m.m. ABS-plast till elektronik innehåller ofta flamskyddsmedel. • Polyamid (PA) Vanlig i textilier och köksredskap. Kan läcka farliga ämnen. Undvik därför svarta köksredskap, som det är störst problem med.

8 Rensa bort och fasa ut

En viktig del handlar om att se över vad som idag finns på skolan, i verksamheten och rensa bort sådant som barn och elever inte bör ha i sin omgivning, undervisning och att leka med.

Punkterna nedan är rektors ansvar men kan delegeras till andra. Arbetet ska tydligt dokumenteras och följande skall göras:

Välj de delar i planen som berör er verksamhet. T.ex. alla har inte ansvar för kemiundervisning i verksamheten.

8.2 Rensa bort gammal elektronik

Elektronik är ingen leksak och innehåller diverse mindre bra ämnen.

Det kan exempelvis vara gamla avlagda mobiltelefoner eller tangentbord som finns i verksamheten och inte är fungerande. Plasthöljen och kretskorten i elektroniska apparater som TV-spel, och stereoapparater kan ofta innehålla bromerade flamskyddsmedel. Bly kan finnas i lödpunkter och elkablar innehåller ofta ftalater. Detta är därför en onödig risk.

Ansvarig: Rektor

Tidplan: Efter den 1/4 2020 ska detta inte längre finnas i verksamheterna

8.3 Rensa bland plastleksaker

Plast är bra till mycket men inte alltid det bästa för barnen. Det finns många olika sorters plaster som innehåller olika ämnen, vi ska därför rensa bland plastsakerna för att minimera risken att utsätta barnen för skadliga ämnen.

8.3.1 Rensa bort gamla mjuka plastleksaker

Kemikaliekraven på leksaker har skärpts under åren, därför är nya plastleksaker bättre än gamla. Mjuka plastleksaker av PVC eller annan plastsort som är äldre än 2007 innehåller sannolikt ftalater som är förbjudna inom EU idag och de kan även innehålla bly.

Ansvarig: Rektor

Tidplan: Efter 1/4 2020 ska inte plastleksaker äldre än 2007 finnas i verksamheten.

8.3.2 Rensa bort plastleksaker som är tillverkade utanför Europa

I Europa ställs kemikaliekrav vid leksakstillverkning. De kraven gäller dock inte för leksaker som säljs här men tillverkas utanför Europa. Många billiga plastleksaker tillverkas i till exempel Kina.

Ansvarig: Rektor

Tidplan: Rensa bort uppenbart dåliga leksaker direkt, fasa ut andra på sikt.

8.3.3 Rensa bort plastleksaker som känns klibbiga eller hala

Det klibbiga kan vara ftalater som läcker ut. När de släpper från plasten kan det kännas klibbigt eller halt.

Ansvarig: Rektor

Tidplan: Rensa bort direkt, klart senast 1/4 2020

8.3.4 Rensa bort plastleksaker som luktar

Leksaker som luktar starkt, antingen kemiskt eller parfymerat, ska undvikas eftersom de kan innehålla ämnen som är allergiframkallande.

Ansvarig: Rektor

Tidplan: Rensa bort direkt, klart senast den 1/4 2020

9 Rensa bland icke-leksaker

Inom skolor och fritidshem finns ofta olika saker att leka eller aktivera sig med. Vissa saker lämpar sig dock bättre för detta än andra. Se därför över dessa saker.

- Rensa bland utklädningskläder
- Rensa bort väskor eller andra saker i konstskinn eftersom de ofta innehåller PVC-plast med ftalater och ibland bly.
- Billiga smycken eller bijouterier som känns tunga kan innehålla stora mängder hälsoskadligt bly och kadmium.
- Allergiframkallande nickel kan också förekomma.
- Kläder som har detaljer i metall kan innehålla bly, kadmium och nickel. Rensa därför bland bälten, smycken och kläder som barn/elever leker med.

Ansvarig: Rektor

Tidplan: Rensa bort direkt, klart senast den 1/4 2020

9.2 Se över skapande- och pysselmaterial

Det är bra att återanvända material för att inte hela tiden behöva köpa nytt men det finns mer eller mindre bra saker att leka med. Att pyssla med saker från naturen eller till exempel gamla kartonger är bättre än gamla kablar, elektronik eller metall.

Byggmaterial som PVC-rör ska också undvikas.

Ansvarig: Rektor

Tidplan: Kontinuerligt

10 Fasa ut möbler

Möbler är en ganska stor investering som ska hålla länge. Därför är det viktigt att köpa bra möbler när nya ska köpas in. Mindre bra möbler ska på sikt fasa ut. Byt ut soffor från 70–80-talet. De innehåller sannolikt bromerade flamskyddsmedel. Vissa bromerade flamskyddsmedel har förbjudits, därför är nya möbler bättre än gamla. Äldre soffor med skumgummi kan även innehålla andra ämnen som inte är hälsosamma, till exempel bly.

Ansvarig: Rektor

Tidplan: Fasa ut. Nya köps in enligt regionens inköpsregler och avtal

10.1 Rensa bort gamla lekkuddar av skumgummi

Produkter av skumgummi innehåller ofta bromerade flamskyddsmedel. Eftersom några sorter bromerade flamskyddsmedel har förbjudits är det bättre med nyare kuddar än gamla. Äldre skumgummi kan även innehålla andra ämnen som inte är hälsosamma, till exempel bly.

Ansvarig: Rektor

Tidplan: Kuddar från 80- och 90-talet ska fasas ut. Inköp av nya skall följa regionens inköpsregler och avtal.

10.2 Byt ut gamla madrasser

Äldre madrasser innehåller sannolikt flamskyddsmedel som idag är förbjudna. Skumgummit kan även innehålla bly. Överdragen är oftast i PVC-plast och kan, om de är gamla, innehålla de sex ftalaterna som är förbjudna idag. Nya madrasser som säljs kan också ha överdrag av PVC-plast men det finns också alternativ. Välj om möjligt ftalatfritt eller PVC-fritt.

Ansvarig: Rektor

Tidplan: Gamla madrasser ska rensas bort.

10.3 Se över förvaringen

Det är generellt bra att hålla nere antalet plastprodukter på skolan. Andra material än plast eller PVC-fri plast är bättre alternativ.

Ansvarig: Rektor

Tidsplan: Fasa ut. Inköp av nya skall följa regionens inköpsregler och avtal.

10.4 Välj rätt bord

Ljuddämpande bord kan bidra till en lägre ljudnivå och en bättre arbetsmiljö både för barn och vuxna. När nya köps in, kontrollera att de inte innehåller PVC.

Ansvarig: Rektor

Tidsplan: Byt på sikt till PVC-fria bord. Ersättas med nya på sikt. Inköp av nya skall följa regionens inköpsregler och avtal.
Kemikalier i verksamheten

På varje skola bör man tänka igenom vilka kemikalier som egentligen behövs och rensa bort onödiga kemikalier. De kemikalier som behövs i verksamheten ska förvaras på en plats som elever inte kommer åt och vara dokumenterade i en kemikalieförteckning. Säkerhetsdatablad ska finnas tillgängliga.

När det gäller kemikalier inom undervisningen så finns det vägledning via Arbetsmiljöverket; ”Så arbetar du med kemikalier i skolan” och ”Checklista, skolans kemiundervisning”

Ansvarig: Rektor

Tidplan: Åtgärdas snarast, klart senast den 1/4 2020. Skall sedan kontrolleras kontinuerligt.

11 Uppföljning av handlingsplan

- Arbetet följs upp av respektive avdelningschef i lämpligt forum fram till slutdatum
- Varje verksamhet skall redovisa genomförda och dokumenterade åtgärder
- Avdelning kvalitet och utveckling genomför en undersökande enkät, som utgår från handlingsplanens aktiviteter. Genomförs efter slutdatum 1/4 2020

12 För mer information, bilagor:

- Utbildnings- och arbetslivsförvaltningens vägledning; *"Giftfria inköp. En vägledning för att minska miljögifterna i verksamheterna"*
- Kemikalier i barns vardag, kemikalieinspektionen
<https://www.kemi.se/global/broschyrer/kemikalier-i-barns-vardag.pdf>
- "Så arbetar du med kemikalier i skolan". Arbetsmiljöverket;
<https://www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/publikationer/publikationer/bocker/sa-arbetar-du-med-kemikalier-i-skolan-bok/>
- "Checklista; Skolans kemiundervisning", Arbetsmiljöverket
<https://www.av.se/globalassets/filer/checklistor/kemiundervisning-skolan-checklista-2011-10-11.pdf>
- Inköpsavtal Region Gotland